

Elżbieta Litwińska

Rewitalizacja w krajach postsocjalistycznych na przykładzie rumuńskiego miasta Timișoara

Problemy Rozwoju Miast 10/3, 85-93

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Elżbieta Litwińska

REWITALIZACJA W KRAJACH POSTSOCJALISTYCZNYCH NA PRZYKŁADZIE RUMUŃSKIEGO MIASTA TIMIȘOARA

Abstrakt. Pojawienie się obszarów kryzysowych w miastach krajów postsocjalistycznych to z jednej strony wynik transformacji, przejścia od gospodarki planowej do rynkowej, które spowodowało upadek wielu tradycyjnych przemysłów, a z drugiej – rezultat zaniedbań w poprzednim okresie. Rewitalizacja ma za zadanie ożywić gospodarczo i społecznie oraz przywrócić ład przestrzenny w zdegradowanych fragmentach miasta.

Timișoara leży w zachodniej części Rumunii. Miasto należy do najlepiej rozwijających się miast rumuńskich, przyciąga wielu inwestorów. Większość obszarów przemysłowych jest przekształcana prawidłowo. Jednocześnie dzielnice historyczne z bogatym kulturowym dziedzictwem są zdegradowane. Szacuje się, że aż kilkanaście tysięcy budynków wymaga renowacji. Pierwsze rezultaty działań rewitalizacyjnych są już widoczne: niektóre zabytki wyremontowano, a place Zwycięstwa i Jedności stały się atrakcyjnymi przestrzeniami publicznymi zarówno dla mieszkańców, jak i dla turystów.

Słowa kluczowe: rewitalizacja, transformacja, Rumunia, Timișoara.

Dla krajów Europy Wschodniej rok 1989 oznaczał rozpoczęcie trudnego procesu przejścia od gospodarki planowej do rynkowej. W rezultacie upadło wiele tradycyjnych gałęzi przemysłu, zmniejszyło się znaczenie rolnictwa i wzrosła rola sektora usług. Przekształcała się struktura funkcjonalna miast – pewne funkcje jedynie zmodyfikowano, inne zostały zastąpione przez nowe, niektóre działalności zanikły i teren przez nie zajęty uległ zdegradowaniu. Pojawiły się obszary kryzysowe, przy czym ich degradacja była nie tylko skutkiem przemian gospodarczych i społecznych, ale także wieloletnich zaniedbań w sferze infrastruktury i utrzymania tkanki miejskiej. Powstała konieczność przeprowadzenia rewitalizacji zdegradowanych obszarów.

W państwach „starej” Unii w wyniku wieloletnich doświadczeń rewitalizację zaczęto traktować jako proces przemian nie tylko przestrzennych, ale również ekonomicznych i społecznych, które mają prowadzić do ożywienia gospodarczego, podniesienia poziomu życia mieszkańców i przywrócenia ładu przestrzennego. Metody prowadzenia rewitalizacji nie są ujednoczone i mogą się w poszczególnych krajach znacznie różnić [Herbst 2009].

Jeśli traktować proces rewitalizacji wieloaspektowo, to zapewnienie trwałego rozwoju gospodarczego wydaje się najtrudniejsze, gdyż w dużym stopniu zależy od czynników zewnętrznych. Łatwiej jest przeprowadzić rewitalizację urbanistyczną niż znaleźć metody kreowania rozwoju ekonomicznego i społecznego [Sztando 2010].

W początkowym okresie transformacji władze miast krajów postsocjalistycznych nie były przygotowane do tego typu działań, brakowało rozwiązań prawnych i instytucjonalnych, kapitału i doświadczenia. Pomoc, zarówno finansowa jak i doradcza, ze strony podmiotów

zagranicznych, a później fundusze z Unii Europejskiej umożliwiły tworzenie i wdrażanie programów rewitalizacji.

Celem artykułu jest przedstawienie działań rewitalizacyjnych w rumuńskim mieście Timișoara.

Timișoara

Timișoara (węg. Temesvár, niem. Temeschwar) leży w zachodniej części Rumunii, zaledwie 80 km dzieli miasto od granicy z Węgrami i 50 km od granicy z Serbią. Bliżej jest stąd do Budapesztu niż do Bukaresztu. Miasto jest stolicą Banatu, historycznej krainy, leżącej w południowej części Niziny Węgierskiej. Jej granice wyznaczają Karpaty Południowe oraz rzeki: Dunaj od południa, Cisa od zachodu i Marusza od północy. Obecnie 2/3 Banatu należy do Rumunii, 1/3 do Serbii i jedynie skrawek do Węgier. Czasami Banat zaliczany jest do Siedmiogrodu.

Timișoara zajmuje 130 km². Liczy prawie 320 tys. mieszkańców. Są wśród nich m.in. Rumuni, Niemcy, Węgrzy i Serbowie (tab. 1).

Tabela 1. Timișoara – skład narodowościowy

Rok	Ludność ogółem	Rumuni	Niemcy	Węgrzy	Serbowie	Żydzi	inni
1930	102 390	24,62%	32,39%	31,03%	2,18%	7,09%	2,68%
1992	334 115	82,16%	3,95%	9,51%	2,32%	0,16%	1,89%
2002	317 660	85,52%	2,25%	7,65%	1,99%	0,12%	2,47%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych

Skład etniczny miasta odzwierciedla skomplikowaną historię Banatu, który początkowo znajdował się w granicach Węgier. W latach 1552–1716 panowali tu Turcy. W tym czasie miasto było ważnym centrum administracyjnym i bazą militarną o dużym znaczeniu. Okres habsburski rozpoczął się w 1716 r., gdy miasto zostało odbite z rąk otomańskich przez księcia Eugeniusza Sabaudzkiego. W latach 1723–1765 Habsburgowie wybudowali potężną twierdzę. Jeszcze na początku XIX w. pas ziemi o szerokości jednego kilometra oddzielał twierdzę od najbliższej zabudowy. Zmiany nastąpiły w drugiej połowie stulecia, najpierw szerokość strefy zmniejszono o połowę, co pozwoliło budować bliżej cytadeli, a w 1892 r. rozpoczęto burzenie murów, umożliwiając miastu ekspansję [Capotescu 2009].

Timișoara była pierwszym europejskim miastem, w którym zostało wprowadzone elektryczne oświetlenie ulic (1884). W wyniku pierwszej wojny światowej Banat przypadł Rumunii. W ostatnich latach panowania Ceaușescu miasto stało się głównym punktem kontaktowym z wolnym światem. W grudniu 1989 r. właśnie w tym mieście, od wystąpienia węgierskiego pastora László Tőkésa, rozpoczęła się rewolucja i upadek dyktatury.

Tereny przemysłowe

Timișoara znalazła się w lepszej sytuacji gospodarczej niż większość miast rumuńskich. Z przyczyn historycznych oraz z racji swego położenia stała się atrakcyjnym miejscem dla inwestorów. O intensywności kontaktów z Europą Zachodnią świadczy

m.in. ożywiony ruch lotniczy. Tutejsze lotnisko, jeśli chodzi o liczbę pasażerów, plasuje się na drugiej pozycji za Bukaresztem (w 2011 r. – 1,203 mln). W 2012 r. miasto miało bezpośrednie połączenia m.in. z czterema miastami niemieckimi i aż z jedenastoma włoskimi.

Jeśli chodzi o liczbę inwestycji, Timișoara zajmuje drugie miejsce za stolicą kraju. 6500 zagranicznych podmiotów zapewnia 25% miejsc pracy, przy czym dominuje kapitał amerykański i włoski. Transformacja nie przybrała tu radykalnej formy, zmiany zachodzą ewolucyjnie. W największym obszarze przemysłowym Calea Buziasului wiele przedsiębiorstw zostało przejętych przez nowych właścicieli: jedne kontynuują produkcję (np. Procter and Gamble kupił fabrykę detergentów), inne ją ograniczyły, a część zakładów zamknięto (fabryka samochodów, tekstyliów). Siemens, po wyburzeniu istniejących budynków, zbudował nowy zakład [Popa, Veschambre 2008].

Browar, założony w 1717 r., jest zlokalizowany w dzielnicy Fabric. Kupiła go jedna z największych światowych firm zajmujących się produkcją i sprzedażą piwa, południowoafrykańska kompania SABMiller, której własnością są m.in. Tyskie Browary Książęce. Budynki browaru wyremontowano, a wielki kufel piwa informuje o rodzaju produkcji (ryc. 1).

W północnej części miasta, ale stosunkowo blisko centrum, na dawnych terenach przemysłowych powstały supermarkety trzech sieci: Kapa, Euro i Terra. Niedaleko od nich ulokował się jeden z największych kompleksów komercyjnych w Rumunii – Iulius Mall. Otwarto go w 2005 r., dysponuje 2,5 tys. miejsc parkingowych, zajmuje ponad 64 tys. m², mieści się tu 330 sklepów, są lokale gastronomiczne, kina, basen a nawet dom weselny.

W niektórych projektach rewitalizacyjnych trudno znaleźć rozwiązanie satysfakcjonujące zarówno inwestora, jak i konserwatora zabytków. W 2001 r. na miejscu dawnej rzeźni miejskiej, wybudowanej w latach 1904–1905 i działającej do 1989 r., miało powstać centrum komercyjne. Budowniczym rzeźni składającej się z 11 budynków był ówczesny architekt miejski Laszlo Szekely. Część budynków już nie istnieje, albo została mocno zdewastowana.

Ryc. 1. Browar
(fot. E. Litwińska)

Ryc. 2. Dawna rzeźnia, stan w maju 2012
(fot. E. Litwińska)

Najcenniejszym obiektem dawnej rzeźni jest położony naprzeciw wejścia budynek z wieżą wodną, która obecnie pozbawiona jest hełmu. Bramę wjazdową, umieszczoną pomiędzy

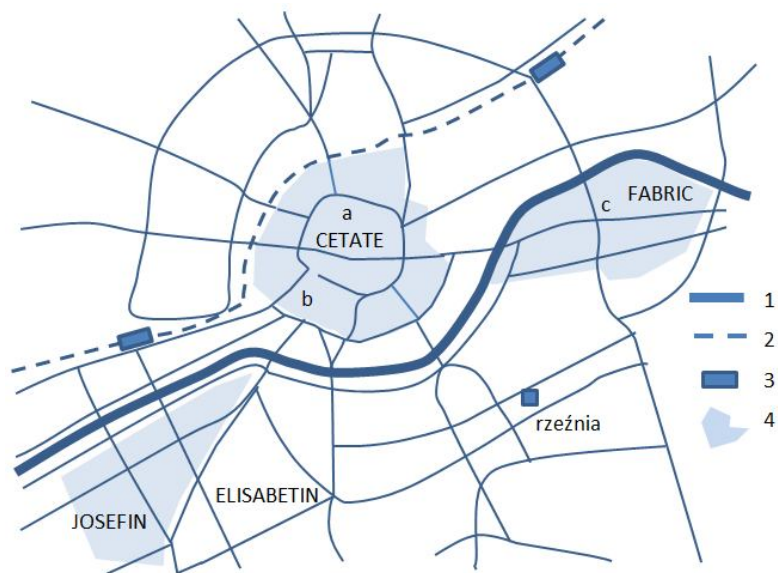
dwoma budynkami (mieszkanie kierownika i biuro), zdobią stojące na wysokich postumentach rzeźby – postacie ludzkie w towarzystwie byków. Od deszczu chronią je prowizoryczne daszki (ryc. 2).

Dawna rzeźnia jest usytuowana na czterohektarowej działce, która na początku XX w. znajdowała się na niezagospodarowanym obszarze pomiędzy dwiema dzielnicami Elisabetin i Fabric (ryc. 3). Obecnie jej atutem jest atrakcyjna lokalizacja: sąsiedztwo kampusu uniwersyteckiego i parku, dobra dostępność komunikacyjna i zabudowa mieszkaniowa w pobliżu. Proces inwestycyjny, popierany przez władze miasta, został wstrzymany. Zaprezentowany projekt nie uzyskał akceptacji konserwatora zabytków, mimo że fasady ocalałych budynków planowano wkomponować w nowy obiekt. Wobec trudności inwestor wycofał się z przedsięwzięcia. Znalazł się następny, który zgodził się zmodyfikować projekt, ale kryzys finansowy zastopował działania i obiekt ulega dalszej degradacji.

Dzielnice historyczne

Na charakterze miasta zaznaczył się okres węgierskiej i austriackiej dominacji, jest ono „zachodnie” w porównaniu z miastami mołdawskimi i wołoskimi. Timișoara jest promowana jako miasto wielonarodowe i wieloreligijne, a w nawiązaniu do austriackiej przeszłości nazywana jest Małym Wiedniem.

Rewitalizacją zostały objęte trzy fragmenty miasta: centrum Cetate (Twierdza), które obejmuje teren austriackiej twierdzy, usytuowaną na wschód od centrum dzielnicę Fabric oraz leżącą w kierunku południowo-zachodnim – Josefin (ryc. 3.).

Ryc. 3. Plan Timișoary. 1 – kanał Begi, 2 – kolej, 3 – dworce, 4 – rewitalizowane dzielnice historyczne, a – pl. Jedności, b – pl. Zwycięstwa, c – pl. Trajana
Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Popa, Veschambre 2008]

Rewitalizację historycznych dzielnic podjęto we współpracy z rządem RFN i z dwoma miastami bliźniaczymi, Gerą i Karlsruhe. W roku 2006 podpisano umowę, na mocy której sformalizowano prowadzone już wcześniej wspólne prace. Władze miasta utworzyły komisję

koordynującą. Pomocy, zarówno finansowej jak i z dziedziny *know-how*, udzieliły nie tylko Niemcy, ale i Włochy i Dania. Udało się również uzyskać granty z mechanizmu norweskiego.

O skali zadania świadczy fakt, że obszar objęty rewitalizacją zamieszkuje połowa ludności miasta, ponad 14 tys. budynków zostało wybudowanych przed rokiem 1940 i nie były one remontowane przez dziesiątki lat.

Najbardziej zaawansowane prace dotyczą historycznego centrum – Cetate. Dzielnice od południa otacza kanał Begi z nadbrzeżnymi bulwarami i parkami, a od północy – linia kolejowa. Znajdują się tu zabytki z okresu baroku i wiele budynków secesyjnych wysokiej klasy. Niektóre z nich zostały już wyremontowane.

W szeroko pojętej rewitalizacji ważne miejsce zajmuje dbałość o przestrzeń publiczną, która umacnia tożsamość miasta i ułatwia budowanie marki, tak istotnej w warunkach konkurencji rynkowej. Przestrzeń publiczna widziana jest również jako czynnik integrujący ludzi i podtrzymujący więzi społeczne. Wielkim sukcesem okazała się rewitalizacja placów Jedności i Zwycięstwa, które stały się atrakcyjnymi przestrzeniami publicznymi dla mieszkańców i turystów.

Na pl. Jedności (dawniej Katedralnym) ogródki kawiarniane i kamienne ławy wokół trawnika zachęcają do zatrzymania się. Wschodnią pierzeję placu stanowi rzymskokatolicka katedra, zbudowana przez Josepha Emanuela Fischera von Erlacha (1736–1754), syna słynnego architekta wiedeńskiego. Po przeciwnej stronie znajduje się katedra serbskiego kościoła prawosławnego, z którą sąsiaduje siedziba jej biskupa. Pierzeję południową stanowi pałac barokowy, obecnie siedziba muzeum. Na środku placu stoi osiemnastowieczny pomnik wotywny z ukoronowaniem NMP przez Trójcę Świętą. Jedynie zlokalizowany w południowo-wschodnim narożniku budynek dawnego banku dyskontowego, wybitne dzieło węgierskiej secesji (1906–1908), wymaga natychmiastowego remontu. Zdobia go niezwykle piękne, glazurowane dekoracje ceramiczne (ryc. 4.).

Ryc. 4. Dawny Bank Dyskontowy – detale

(fot. E. Litwińska)

Najważniejszą przestrzenią publiczną w mieście jest pl. Zwycięstwa o wymiarach 530x397 m. To właśnie na tym placu 16 grudnia 1989 r. rozpoczęły się demonstracje i protesty, które rozlały się na cały kraj i doprowadziły do upadku Ceaușescu.

W północnej części placu znajduje się budynek opery narodowej, a w południowej – okazała katedra rumuńskiego kościoła prawosławnego, fundowana przez króla Michała. Budowano ją w latach 1936–1946 (ryc. 5.). Katedra jest niezwykle ważna dla tożsamości rumuńskich mieszkańców miasta. Wnętrze placu zajmuje skwer z klombami kwiatowymi i fontannami. Stoi tu kopia Lupa Capitolina, wilczycy z Romulusem i Remusem, dar władz Rzymu (1926). Pierzeję zachodnią zajmują wybitne dzieła secesji węgierskiej, m.in. pałace Széchenyiego, Dauerbacha, Hilta i Löfflera.

Ryc. 5. Katedra rumuńskiego kościoła prawosławnego w Timișoarze
(fot. E. Litwińska)

Mimo że Cetate jest traktowane priorytetowo, wiele jeszcze zostało do zrobienia. By ożywić centrum, władze miasta zachęcają do lokowania w parterach budynków sklepów, lokali, piwiarni i kawiarni.

Wyrażana jest opinia, że strategię rozwoju opartą na turystyce można zastosować jedynie do nielicznych miast rumuńskich z powodu małej liczby turystów. W 2009 r. ich ogólną liczbę szacowano na 7,5 mln. Do okręgu Timiș, gdzie leży Timișoara, przyjechało 670 tys. osób, z czego 160 tys. z zagranicy [Branea i in. 2010]. Miasto ma jednak duże możliwości i turystyka powinna być rozwijana.

Szanse rozwoju upatruje się w szkolnictwie wyższym. Miasto stało się ważnym centrum akademickim. Dominują kierunki techniczne, co doceniają inwestorzy. Liczba studiującej młodzieży wzrosła do 53 tys., z czego połowa pochodzi spoza Timișoary. Kampus uniwersytecki jest zlokalizowany na południe od Cetate, ale budynki wyższych uczelni znajdują się również w dzielnicy centralnej, co powoduje, że studenci są widoczni w mieście. Tutejsze uczelnie, organizując międzynarodowe konferencje i kongresy, przyczyniają się do rozwoju turystyki biznesowej.

Dzielnica Fabrik, o czym świadczy jej nazwa, znana była ze swych manufaktur, zakładów rzemieślniczych, browaru, licznych młynów na rzece Bega, fabryk tekstylnych. Pomimo widocznego zaniedbania dzielnica ma wiele uroku. Kiedyś była to oddzielna osada z rynkiem, obecnym pl. Trajana. Wschodnią pierzeję stanowi cerkiew serbskiego kościoła prawosławnego, a stojący na placu obelisk wskazuje miejsce pierwszej świątyni, cerkwi

greckiego kościoła prawosławnego, co świadczy o zamieszkiwaniu tu kiedyś społeczności Greków. Niedaleko stąd znajduje się neogotycki Kościół Milenijny, wzniesiony z okazji tysiąclecia państwa węgierskiego, oraz synagoga.

Początkowo dzielnica Josefin przypominała wieś zakładane przez niemieckich osadników w Banacie. Po uregulowaniu rzeki osada zyskała na znaczeniu, ponieważ tu został zlokalizowany największy port Timișoary. Kilka mostów połączyło brzegi rzeki. W 1857 r. zbudowano dworzec kolejowy. Dzięki połączeniom kolejowym i wodnym Josefin stało się ważnym centrum przemysłowym. Rozwijał się przemysł tytoniowy, zapalczany, spirytusowy. Znajdują się tu budowle różnych wyznań chrześcijańskich, synagoga i budynki użyteczności publicznej.

Kanał Begi i zieleń

Rewitalizacją zamierza się również objąć ograniczający Cetate od południa kanał Begi wraz z okolicznymi terenami, co sprzyjałoby rozwojowi funkcji rekreacyjnych. W 1728 r. Austriacy rozpoczęli meliorację terenów wokół miasta i regulację rzek Timiș i Bega. Powstał system transportu wodnego, w wyniku czego Timișoara uzyskała bezpośrednie połączenie z Wiedniem i zabezpieczenie przed powodzią. Bega wpada do Cisy na terenie Serbii. Istniejące granice państwowe nie ułatwiają racjonalnego jej wykorzystania. Obecnie woda w rzece jest zanieczyszczona, a koryto zamulone, co utrudnia żeglugę. Transport wodny osiągnął maksimum w 1931 r., po drugiej wojnie światowej zmalał, a w 1958 żegluga ustała [Beilicci, Beilicci 2012].

Na obszarze Timișoary znajduje się wiele parków, skwerów i zieleńców. Część z nich została już poddana gruntownej renowacji, uzupełniono nasadzenia, zainstalowano skomputeryzowane systemy nawadniania, zbudowano place zabaw dla dzieci. Są tu m.in. podziwiany przez cesarza Franciszka Józefa Park Różany (założony w 1891 r.), zlokalizowany w dzielnicy Fabrik Park Królowej Marii oraz piknikowy Park Bihar leżący niedaleko wspomnianej nieczynnej rzeźni.

Podsumowanie

W Rumunii, podobnie jak w innych krajach postsocjalistycznych, obszarami kryzysowymi w miastach są głównie tereny przemysłowe oraz dzielnice śródmiejskie. Istnieje też konieczność inwestowania w podstawową infrastrukturę (sieć wodociągowa, kanalizacyjna, zagospodarowanie odpadów). Szybko rosnący wskaźnik motoryzacji oraz brak miejsc parkingowych powoduje narastanie problemów komunikacyjnych.

Dobra sytuacja ekonomiczna Timișoary sprawia, że przekształcenia terenów przemysłowych przebiegają na ogół bezkonfliktowo. Największym problemem jest rehabilitacja zasobów mieszkaniowych i to w sytuacji braku środków na zabytkowe obiekty. Wyjątkowo dynamiczny rozwój miasta w ostatniej dekadzie XIX w. i na początku XX sprawił, że powstało wówczas wiele obiektów secesyjnych. Stan części z nich wymaga szybkiej interwencji.

Rewitalizację utrudniają sprawy własnościowe. Szacuje się, że spośród kilkunastu tysięcy budynków w dzielnicach historycznych, aż osiem tysięcy jest w rękach prywatnych. Ustawa z 1991 r. nakazała sprzedać własność mieszkańcom po preferencyjnych cenach. Często właścicielami zostali ludzie biedni i starzy, niemający wystarczających środków na przeprowadzenie remontu. Część z nich odsprzedawała swoje nieruchomości, wzrastała ich wartość. Zdarza się, że nowy właściciel, chcąc uniknąć kosztów i wymagań ze strony konserwatora, czeka na zawalenie się budynku. Podobnie jak w Polsce jedną z barier rewitalizacji jest niemożność dofinansowania prywatnych mieszkań w budynkach objętych rewitalizacją [Muzioł-Węclawowicz 2009]. W Rumunii, nawet jeśli gmina ma jedno lub więcej mieszkań w budynku, nie może interweniować w części wspólnej, choć z drugiej strony ustawodawca nałożył obowiązek opieki nad zabudową w strefach historycznych [Popa, Veschambre 2008].

Od 2007 r., po wejściu do Unii Europejskiej, Rumunia uzyskała możliwość dofinansowania projektów rewitalizacyjnych. Warunkiem otrzymania środków jest przygotowanie zintegrowanego planu rozwoju miasta, zgodnego z planem ogólnym. W poprzednim ustroju istniał w Timișoarze departament planowania urbanistycznego kierowany przez głównego architekta, był też Instytut Planowania i Architektury. Instytut został sprywatyzowany i obecnie jest małym biurem architektonicznym. W tej chwili nie ma instytucji zajmującej się planowaniem [Tirrell, Belci 2011].

Wprawdzie jednym z rezultatów transformacji było odrodzenie samorządności, ale – paradoksalnie – obecnie władze znajdują się pod silną presją mechanizmów rynkowych, co utrudnia prowadzenie polityki przestrzennej [Musil 1993]. Bariery, jakie napotyka, to niewystarczające środki finansowe, trudna sytuacja materialna części właścicieli nieruchomości, sprawy własnościowe i brak odpowiednich narzędzi planistycznych.

Rewitalizacja jest procesem kosztownym, a środki są ograniczone. W naszej części Europy partnerstwo publiczno-prywatne dopiero raczkuje. Kryzys, który dotknął całą gospodarkę światową w latach 2008 i 2009, i nie został przezwyciężony, niewątpliwie spowolni procesy rewitalizacyjne. Pomimo różnych trudności władze Timișoary dobrze sobie radzą i potrafią wykorzystać atuty, którymi są lokalizacja miasta i jego bogata przeszłość.

Literatura

- Beilicci E., Beilicci R., 2010, *Current Problems and Solutions to Revitalize the Bega Channel*, Aerul și Apa: Componente ale Mediului, Cluj University Press, Cluj.
- Branea A-M, Radu R., Gaman M., Morar T., 2010, *A Holistic Vision Concerning the Revitalization of Historical Centres for Countries which Transit from a Socialist Economy Towards the Free Market Economy*, w: Andea P., Kilyeni S. (eds), *Selected Topics in Energy, Environment, Sustainable Development and Landscaping*, Timișoara.
- Capotescu V., 2009, *Sustainability of the Urban Planning of the Fortress (Cetate) Neighborhood from Timișoara – Past, Present and Future*, Proceedings of the 11th WSEAS International Conference on Sustainability in Science Engineering.
- Herbst I., 2009, *Warunki finansowania procesów rewitalizacji w gospodarce rynkowej*, w: Bryx M. (red.), *Finansowanie i gospodarka nieruchomościami w procesach rewitalizacji*, IRM, Kraków.

- Musil J., 1993, *Changing Urban Systems in Post-communist Societies in Central Europe: Analysis and Prediction*, Urban Studies, 30(6).
- Muzioł-Węclawowicz A., 2009, *Rewitalizacja dzielnic śródmiejskich*, w: Jarczewski W. (red.), *Przestrzenne aspekty rewitalizacji – śródmieścia, blokowiska, tereny przemysłowe, pokolejowe i powojkowe*, IRM, Kraków.
- Popa N., Veschambre V., 2008, *Economic Development and Urban Regeneration in Romania: the Example of Timișoara City*, Romanian Review on Political Geography, 2 (10).
- Sztando A., 2010, *Gospodarcza płaszczyzna programów rewitalizacji obszarów miejskich*, w: Słodczyk J., Szafranek E., (red.), *Koncepcje i instrumenty zarządzania procesami rozwoju i rewitalizacji miast*, Studia Miejskie nr 1, Opole.
- Tirrell D., Belci D., 2011, *Timișoara; The Historic City as a Starting Point for Post-communist Sustainable Urban Development*, City & Time 5 (1): 6.

THE REVITALIZATION IN POST-SOCIALIST COUNTRIES ON THE EXAMPLE OF ROMANIAN CITY OF TIMIȘOARA

Abstract. The emergence of crisis areas in the cities of post-socialist countries on the one hand is the result of the transformation, the transition from the planned economy to the market economy, which caused the collapse of many traditional industries and, on the other hand, is the result of the lack of conservation works in the previous period. The revitalization aims to enliven economically and socially and to restore order in the degraded part of the city.

Timișoara is located in the western part of Romania. The city belongs to the best developing Romanian cities attracting foreign investors. Most industrial areas is converted correctly. At the same time, historic quarters with their rich cultural heritage are threatened with decay. It is estimated that as many as several thousand buildings require renovation. The first results of the revitalization are already visible – some monuments are renovated and Victory and Unity squares have become attractive public spaces both for inhabitants and for tourists.

Keywords: revitalization, transformation, Romania, Timișoara.

Dr Elżbieta Litwińska
Politechnika Wrocławska
Wrocław